

درس اول: تاریخ و تاریخ‌نگاری

- ۱- وقتی می‌گوییم «تاریخ ایران» واژه تاریخ چه معنایی دارد؟
- ۲- وقتی می‌گوییم «تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوره اشکانیان» منظور از واژه تاریخ چیست؟
- ۳- رویدادهای تاریخی چه ویژگی‌هایی دارند؟
- ۴- پدید آمدن رویدادها و تحولات تاریخی حاصل چیست؟
- ۵- تمدن پیامد چیست؟
- ۶- علم تاریخ را تعریف کنید.
- ۷- هدف علم تاریخ چیست؟
- ۸- از چه زمانی توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خود جلب شد؟
- ۹- قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده چیست؟
- ۱۰- مثالی بزنید که نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی داشته باشد.
- ۱۱- نمونه‌ای از دل‌بستگی ایرانیان به نگارش وقایع و ضبط سلسله حوادث تاریخی چیست؟
- ۱۲- تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن از چه زمانی و چگونه آغاز شد؟
- ۱۳- «پدر تاریخ» لقب کیست؟
- ۱۴- بخش عمده کتاب هرودوت به چه موضوعی اختصاص دارد؟
- ۱۵- کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به جا مانده از عصر باستان چیست؟
- ۱۶- چه عاملی تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است؟
- ۱۷- ویژگی تاریخ‌نگاری تا قرن ۱۹ م چگونه بود؟
- ۱۸- از چه زمانی علم تاریخ متحول شد و شیوه نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد؟
- ۱۹- تاریخ‌نگاری نوین بر چه شیوه‌ای متکی بود؟
- ۲۰- ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین را بنویسید.
- ۲۱- مراحل پژوهش در تاریخ را نام ببرید.
- ۲۲- در یک پژوهش تاریخی، انتخاب موضوع چه معیارهایی باید داشته باشد؟
- ۲۳- در کدام یک از مراحل پژوهش تاریخی، میزان اعتبار، دقت و صحت منابع تحقیق ارزیابی می‌شود؟
- ۲۴- در یک پژوهش تاریخی، چه موضوعاتی مورد پرسش واقع می‌شود؟
- ۲۵- از منابع پژوهش علمی در تاریخ، منظور از منابع دست اول چیست؟
- ۲۶- در پژوهش‌های علمی تاریخ، کدام منابع دست اول محسوب می‌شوند؟
- ۲۷- منظور از منابع فرعی در پژوهش‌های تاریخی چیست؟
- ۲۸- فایده‌ها و کارکردهای علم تاریخ را نام ببرید.
- ۲۹- مطالعه سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته چه فایده‌ای دارد؟
- ۳۰- دلیل بیاورید که چرا بهره‌گیری از گذشته به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده کمک می‌کند؟
- ۳۱- مثالی بزنید که نشان دهد بهره‌گیری از گذشته برای درک زمان حال و ترسیم آینده مفید است؟
- ۳۲- علم تاریخ چگونه ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه و سایر جوامع یاری می‌کند؟
- ۳۳- دلیل بیاورید که چرا آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود؟
- ۳۴- چه عواملی نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت ایرانیان در طول تاریخ داشته است؟

- ۱- دو رکن مهم دانش تاریخ کدامند؟
- ۲- نخستین پرسش‌هایی که برای تاریخ نگاران مطرح می‌شود، چیست؟
- ۳- چرا دانش تاریخ بدون توجه به زمان معنایی ندارد؟
- ۴- یکی از دستاوردهای مهم بشر در گذر تاریخ چیست؟
- ۵- گاه‌شماری را تعریف کنید.
- ۶- دانش و مهارت اندازه‌گیری زمان با کدام علوم ارتباط دارد؟
- ۷- ابداع تقویم نتیجه چیست؟
- ۸- نیاز به زمان‌سنجی، اختراع کدام ابزارها را بدنبال داشت؟
- ۹- کدام اقوام باستانی در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند؟
- ۱۰- کدام گاه‌شماری در بین‌النهرین رواج داشت؟
- ۱۱- ویژگی گاه‌شماری «خورشیدی - قمری» چه بود؟
- ۱۲- اختلاف سال قمری و سال خورشیدی در گاه‌شماری «خورشیدی - قمری» چگونه رفع می‌شود؟
- ۱۳- تقسیم‌بندی گاه‌شماری مصری را توضیح دهید.
- ۱۴- محاسبه کیبسه در گاه‌شماری مصری چگونه انجام می‌شود؟
- ۱۵- در سال ۴۶ ق.م به دستور ..... گاه‌شماری رومی بر اساس ..... اصلاح شد.
- ۱۶- مبدا گاه‌شماری رومیان چگونه تعیین شد؟
- ۱۷- گاه‌شماری مسیحی، امروز به نام ..... شناخته می‌شود.
- ۱۸- گاه‌شماری هجری قمری تقویم رایج ..... است.
- ۱۹- گاه‌شماری قمری بر چه پایه‌ای تنظیم شده است؟
- ۲۰- مبدأ گاه‌شماری قمری چیست؟
- ۲۱- کدام اسناد تاریخی نشان می‌دهند که گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است؟
- ۲۲- گاه‌شماری رایج در قلمرو هخامنشیان چه بود؟
- ۲۳- کدام گاه‌شماری در زمان اشکانیان متداول بود؟
- ۲۴- در دوره ساسانیان، کدام گاه‌شماری در ایران رایج شد؟

- ۲۵- گاهشماری اوستایی، چگونه تنظیم شده بود؟
- ۲۶- مبدأ گاهشماری اوستایی ..... بود.
- ۲۷- گاهشماری اوستایی چه مشکلی داشت و دلیل ایجاد آن چه بود؟
- ۲۸- محاسبه کیسه در گاهشماری اوستایی چگونه انجام می‌شد؟
- ۲۹- در گاهشماری اوستایی، ماهها و روزهای هر ماه چگونه نام‌گذاری می‌شدند؟
- ۳۰- کدام گاهشماری‌ها در ایران دوران اسلامی رایج بود؟
- ۳۱- کدام گاهشماری یکی از دقیق‌ترین گاهشماری‌های جهان است؟
- ۳۲- کدام گاهشماری از سال ۱۳۰۴ ش. در ایران رسمیت یافت و بر چه اساسی تنظیم شده است؟
- ۳۳- چرا تطبیق و تبدیل تقویم‌ها ضرورت دارد؟
- ۳۴- کرونولوژی را تعریف کنید.
- ۳۵- چرا کرونولوژی در مطالعه و پژوهش تاریخ، اهمیت فراوانی دارد؟
- ۳۶- خط زمان چیست؟
- ۳۷- چرا مکان یک رکن مهم در مطالعه تاریخ است؟
- ۳۸- چرا مورخان و محققان تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی را مورد توجه قرار داده‌اند؟
- ۳۹- در جغرافیای تاریخی چه موضوعاتی مورد مطالعه قرار می‌گیرد؟
- ۴۰- یکی از پیامدهای ارتباط جغرافیا و تاریخ چیست؟
- ۴۱- نقشه‌های تاریخی چه اطلاعاتی را نمایش می‌دهند؟
- ۴۲- چه عاملی باعث شد تا مورخان به اهمیت استفاده از نقشه‌ها پی ببرند؟
- ۴۳- امروزه از نقشه‌های تاریخی چه استفاده‌هایی می‌شود؟

- ۱- باستان‌شناسی چگونه علمی است؟
- ۲- چرا در باستان‌شناسی آثار باستانی و تاریخی مطالعه می‌شود؟
- ۳- وظیفه باستان‌شناس چیست؟
- ۴- از دید برخی از صاحب‌نظران، هدف علم باستان‌شناسی چیست؟
- ۵- منظور از «آثار باستانی و تاریخی» چیست؟
- ۶- اصطلاح «مکان باستانی» را تعریف کنید.
- ۷- با ذکر مثال نشان دهید که مکان‌های باستانی از نظر شکل و وسعت متفاوت‌اند.
- ۸- چرا گورستان‌ها و آرامگاه‌ها از مکان‌های باستانی مورد توجه باستان‌شناسان هستند؟
- ۹- چرا غارها از مکان‌های باستانی مورد علاقه باستان‌شناسان هستند؟
- ۱۰- سه گروه از آثار تاریخی که بر دیواره کوه‌ها و صخره‌ها نقش بسته‌اند، نام ببرید.
- ۱۱- مراحل کار باستان‌شناسان را نام ببرید.
- ۱۲- نخستین گام باستان‌شناسان چیست؟
- ۱۳- باستان‌شناسان برای کشف آثار باستانی از چه ابزار و فناوری‌هایی استفاده می‌کنند؟
- ۱۴- دلیل استفاده از فناوری‌های جدید و پیشرفته در مطالعات باستان‌شناسان، چیست؟
- ۱۵- اغلب آثار و بناهای تاریخی در نتیجه چه عواملی نمایان شده و نظر باستان‌شناسان را به خود جلب کرده‌اند؟
- ۱۶- دو نمونه از آثار و بناهای تاریخی ایران را نام ببرید که به طور تصادفی کشف شده‌اند.
- ۱۷- گام دوم فعالیت باستان‌شناسی چیست؟
- ۱۸- چرا حفاری یکی از مراحل حساس کار باستان‌شناسان به‌شمار می‌رود؟
- ۱۹- باستان‌شناسان پس از حفاری و خاک‌برداری چه اقداماتی انجام می‌دهند؟
- ۲۰- سه مورد از اقداماتی را که باستان‌شناسان در مرحله «استخراج و تنظیم اطلاعات» انجام می‌دهند، بنویسید.
- ۲۱- باستان‌شناسان، چگونه سیر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی مردمان گذشته را درک می‌کنند؟
- ۲۲- باستان‌شناسان، چگونه روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آنها بر یکدیگر را توضیح می‌دهند.
- ۲۳- در کدام مرحله کار باستان‌شناسان، آثار باستانی کشف شده به لحاظ قدمت و مواد و مصالح به‌کار رفته در آنها بررسی می‌شوند؟
- ۲۴- امروزه باستان‌شناسان برای تاریخ‌گذاری و تعیین سن آثار باستانی، از چه روش‌هایی استفاده می‌کنند؟
- ۲۵- در تعیین سن آثار باستانی از کدام دانش‌ها کمک گرفته می‌شود؟
- ۲۶- موزه چگونه جایی است؟
- ۲۷- موزه لودر در شهر ..... و موزه متروپولیتن در شهر ..... قرار دارد.
- ۲۸- بین باستان‌شناسی و علم تاریخ چه ارتباطی وجود دارد؟
- ۲۹- باستان‌شناسان از نوشته‌های مورخان چه استفاده‌ای می‌برند؟
- ۳۰- مطالعه و شناخت دوران پیش از تاریخ عمدتاً متکی به ..... است.
- ۳۱- بیشتر آگاهی و اطلاعاتی که درباره زندگی انسان‌ها و جوامع دوران پیش از تاریخ به‌دست آمده، حاصل ..... است.
- ۳۲- عمده اطلاعات منابع نوشتاری مربوط به ..... است.
- ۳۳- نقش علم باستان‌شناسی در شناخت دوره تاریخی را توضیح دهید.
- ۳۴- دو دلیل برای اهمیت علم باستان‌شناسی بنویسید.

پاسخ فصل اول (درس ۱)

- ۱- مجموعهٔ حوادث و رویدادهایی است که یک فرد یا یک جامعه از سر گذارنده است.
  - ۲- منظور از آن علم و روش‌های علمی است که به وسیلهٔ آن، رویدادهای گذشته بر اساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند.
  - ۳- الف) دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به طور مستقیم درک کرد، بلکه باید با استفاده از شواهد و مدارک آن‌ها را شناخت. ب) تکرار ناپذیرند و قابل تجربه نیستند. پ) مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطهٔ علت و معلولی دارند.
  - ۴- کُنش (عملکرد و اقدام) متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت.
  - ۵- پیامد کُنش‌های فردی و جمعی انسان‌هاست.
  - ۶- تاریخ، علمی است که به مطالعهٔ جنبه‌های مختلف زندگی انسان و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.
  - ۷- شناخت و آگاهی نسبت به زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود.
  - ۸- پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش
  - ۹- تکه‌ای از سنگ نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد.
  - ۱۰- سنگ‌نوشته‌هایی که از ایران باستان به ویژه دوره هخامنشیان و ساسانیان باقی مانده است.
  - ۱۱- تدوین و نگارش «خدای‌نامه» (خدای نامک) در زمان ساسانیان
  - ۱۲- از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور مورخ بزرگی مانند: هرودت.
  - ۱۳- هرودت که «پدر تاریخ» لقب گرفت.
  - ۱۴- به شرح جنگ‌های یونان و ایران
  - ۱۵- کتاب تاریخ هرودت
  - ۱۶- رواج و رونق ادبیات و فلسفه
  - ۱۷- تا قرن ۱۹ م. مورخان اغلب به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع می‌پرداختند و توجه چندانی به بررسی علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی نداشتند. علاوه بر آن، عمدهٔ تمرکز این مورخان بر بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان بود و به مسائل و موضوع‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی‌دادند.
  - ۱۸- به دنبال تحولات فکری و علمی که در دورهٔ رنسانس (قرن‌های ۱۶ تا ۱۸ م.) در اروپا به وقوع پیوست.
  - ۱۹- سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی
  - ۲۰- ۱) علم تاریخ صرفاً به توصیف و شرح زندگانی و اقدامات فرمانروایان و امور سیاسی و نظامی محدود نمی‌شود؛ بلکه همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، هنری و ... جوامع گذشته را در برمی‌گیرد.
  - ۲) علم تاریخ صرفاً به ثبت و نقل رویدادهای گذشته بسنده نمی‌کند، بلکه زمینه‌ها، علت‌ها و نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی را نیز بررسی و تجزیه و تحلیل می‌نماید.
  - ۳) در پژوهش‌های علمی تاریخ، از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری استفاده می‌شود.
- ۲۱- ۱) انتخاب موضوع ۲) تدوین پرسش‌های تحقیق ۳) شناسایی منابع
- ۲۲- ۴) گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵) تحلیل و تفسیر اطلاعات ۶) گزارش یافته‌های پژوهش
- ۲۲- ۱) موضوع تحقیق تازه باشد و تکراری نباشد.
- ۲) هر پژوهش باید مسئله تازه‌ای را مورد بررسی قرار دهد و حرف و نظر جدیدی را ارائه دهد.
- ۳) موضوع تحقیق همچنین باید دارای اثر و فایده‌ای باشد.
- ۴) محقق باید موضوعی را برگزیند که منابع و اطلاعات کافی در مورد آن موجود باشد.

۲۳- شناسایی منابع

۲۴- پرسش‌های پژوهش اغلب دربارهٔ زمینه‌ها، علت‌ها آثار و نتایج رویدادها و یا نقش افراد و گروه‌های درگیر در رویدادها، مطرح می‌شوند.

۲۵- به همهٔ آثاری گفته می‌شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده‌اند. به عبارت دیگر، نویسندگان این نوع منابع، خود ناظر رویدادها بوده‌اند و یا اینکه شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند.

۲۶- علاوه بر منابع مکتوب، تمامی آثار باستانی و تاریخی، شامل بناها، ابزارها، اشیاء سنگ‌نگاره‌ها و سنگ‌نوشته‌ها، سکه‌ها و هر وسیله‌ای که از گذشته به جای مانده است، به عنوان منبع دست اول محسوب می‌شوند.

۲۷- به همهٔ منابع، تحقیقات و آثاری گفته می‌شود که مدت‌ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول پدید آمده‌اند.

۲۸- الف) منبع شناخت و تفکر   ب) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده   پ) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

۲۹- با کاوش در گذشته می‌توان از تجربیات و اندیشه‌های مردمان گذشته برای تقویت قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت. علاوه بر این جست‌وجوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها، قوهٔ درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.

۳۰- زیرا رویدادهای تاریخی اگر چه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار، نتایج و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد.

۳۱- تحولی که پیامبران الهی و یا شخصیت‌های مهم تاریخی همچون افلاطون، ارسطو، کورش، ابن‌سینا شاه اسماعیل صفوی، ناپلئون، امیرکبیر، امام خمینی و امثال آنان ایجاد کردند، نه تنها مردمان و جوامع عصر خویش، بلکه نسل‌های متمادی بشر را تا به امروز تحت تأثیر قرار داده و بر آیندگان نیز تأثیر گذار خواهد بود.

۳۲- مطالعهٔ تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عواملی و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند. بدین گونه، علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعهٔ خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده، کمک کند.

۳۳- مردمانی که برای نسل‌های متوالی، سرگذشت مشترکی داشته و سالیان طولانی در شادی‌ها و تلخ‌کامی‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌های هم شریک بوده‌اند، به طور طبیعی نسبت به سرزمین گذشتهٔ خود، نوعی احساس علاقه و دلبستگی خاص پیدا می‌کنند.

۳۴- آگاهی تاریخی ایرانیان به گذشتهٔ خود، به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی.

پاسخ فصل اول (درس ۲)

۱- زمان و مکان

۲- رویدادهای تاریخی در چه زمانی و کجا رخ داده‌اند.

۳- زیرا رویدادهای تاریخی در زمان معینی در گذشته روی داده‌اند و بدون آگاهی از زمان روی دادن آن‌ها، نمی‌توان به درکی منطقی و درستی از تاریخ دست یافت.

۴- اندازه‌گیری زمان و ابداع گاه‌شماری یا تقویم

۵- گاه‌شماری، نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (ماه و سال) ابداع کرده است.

۶- با علوم مانند ریاضیات، نجوم و فیزیک

۷- تلاش مشترک دانشمندان علوم ریاضی، نجوم و فیزیک

۸- ابزارهایی مانند ساعت‌های آفتابی، آبی و شنی و همچنین وسیلهٔ پیچیده‌تری مثل اسطرلاب برای رصد خورشید، ماه و دیگر سیارگان و ستارگان.

۹- مردمان بین‌النهرین (میان رودان) و مصریان باستان

- ۱۰- گاه‌شماری «خورشیدی - قمری»
- ۱۱- سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد.
- ۱۲- از آنجایی که سال قمری ۳۵۴ شبانه‌روز و سال خورشیدی ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز است، برای رفع این اختلاف، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند.
- ۱۳- آنان سال را ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز محاسبه می‌کردند. در گاه‌شماری مصری، سال به ۱۲ ماه و ۳۰ روز تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید.
- ۱۴- هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند.
- ۱۵- ژولیوس سزار - گاه‌شماری مصری
- ۱۶- حدود دو قرن پس از آنکه امپراتوری روم دین مسیحیت را رسمیت بخشید، در سال ۵۲۵ م تولد حضرت مسیح به عنوان مبدأ گاه‌شماری رومیان (مسیحیان) تعیین شد.
- ۱۷- گاه‌شماری میلادی
- ۱۸- بیشتر کشورهای اسلامی
- ۱۹- بر پایه‌ی گردش ماه به دور زمین
- ۲۰- اول محرم سالی که پیامبر (ع) از مکه به مدینه هجرت کرد.
- ۲۱- محتوای سنگ نوشته‌های بیستون و تخت جمشید
- ۲۲- گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی
- ۲۳- گاه‌شماری‌های بابلی، سلوکی و اوستایی
- ۲۴- گاه‌شماری اوستایی که گاه‌شماری دینی زرتشتیان (زردشتیان) محسوب می‌شد.
- ۲۵- در این گاه‌شماری، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. سپس پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» (پنجه) به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.
- ۲۶- به تخت‌نشستن هر پادشاه
- ۲۷- از آن‌جا که در این گاه‌شماری، سال را به ۳۶۵ شبانه‌روز می‌گرفتند. در هر ۴ سال یک شبانه‌روز و در هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد.
- ۲۸- بعد از هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.
- ۲۹- با اسامی ایزدان و فرشتگان
- ۳۰- در ایران دوران اسلامی گاه‌شماری هجری قمری رایج گردید، اما در کنار آن گاه‌شماری‌های دیگری مانند یزدگردی، جلالی، دوازده حیوانی و هجری خورشیدی نیز رواج یافت.
- ۳۱- گاه‌شماری جلالی
- ۳۲- هجری خورشیدی - گاه‌شماری جلالی
- ۳۳- زیرا رویدادهای تاریخی سرزمین‌ها و کشورهای مختلف از جمله کشور ما با چند نوع گاه‌شماری، ثبت و نگارش یافته‌اند.
- ۳۴- کروئولوژی یا گاه‌شماری، علمی است که نظم و ترتیب رویدادها را معین می‌کند.
- ۳۵- زیرا رویدادهای تاریخی در زمان معینی به وقوع پیوسته‌اند و مورخان می‌کوشند که این رویدادها را بر اساس زمان وقوع آنها توصیف و تحلیل کنند.
- ۳۶- «خط زمان»، ابزار مناسبی است که به وسیله‌ی آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوران‌های مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آنها، بر روی نمودار نشان داد.
- ۳۷- زیرا همه‌ی وقایع و تحولات تاریخی در بستر مکان و محیط رخ می‌دهند.

- ۳۸- زیرا عوامل جغرافیایی مانند آب و خاک، پستی‌ها و بلندی‌ها، آب و هوا، موقعیت سرزمینی و ارتباطی و دسترسی به دریاها و آب‌های آزاد، تأثیر مهمی بر زندگی مردمان نواحی مختلف دارند.
- ۳۹- (۱) مطالعه مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته
- (۲) تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی بر رویدادهای تاریخی مانند شکل‌گیری تمدن‌ها، مهاجرت‌ها، پیروزی‌ها و شکست‌ها، برپایی سکونتگاه‌ها و شهرها و ایجاد و گسترش راه‌ها و ...
- ۴۰- اهمیت یافتن نقشه در مطالعه تاریخ
- ۴۱- انواع مختلفی از اطلاعات شامل قلمرو حکومت‌ها، مرزها، پایتخت‌ها، شهرها، بناهای مهم، محل دقیق رویدادها به خصوص جنگ‌ها، شبکه راه‌ها، مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی‌ها و تقسیمات اداری و مالیاتی را نمایش می‌دهند.
- ۴۲- پیشرفت و تکامل شیوه‌های پژوهش در تاریخ در دو قرن اخیر
- ۴۳- امروزه از نقشه‌های تاریخی برای ارائه اطلاعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و دیگر جلوه‌های حیات اجتماعی انسان در گذشته استفاده می‌شود.

پاسخ فصل اول (درس ۳)

- ۱- باستان‌شناسی، علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته مطالعه و بررسی می‌کند.
- ۲- به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته
- ۳- بررسی و تحلیل گذشته انسان‌ها و جوامع انسانی و به ویژه تغییرات فرهنگی آن‌ها بر اساس آثار باقی مانده از بشر
- ۴- شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او
- ۵- تمامی اشیاء ابزارها، بناها و مکان‌هایی که ساخته دست بشر و محصول اندیشه او هستند.
- ۶- به جاهایی که باستان‌شناسان در آنجا آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می‌کنند، مکان باستانی گفته می‌شود.
- ۷- برخی از آن‌ها سکونتگاه روستایی یا شهری هستند که چند هکتار وسعت دارند، مانند شهر سوخته در ایران و شهر پمپئی در ایتالیا.
- ۸- اشیایی که از داخل گورهای باستانی به دست آمده‌اند و همچنین شیوه تدفین مردگان، معماری و مصالح آرامگاه‌ها، اطلاعات ارزنده‌ای را درباره نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ، وضعیت اقتصادی و میزان پیشرفت‌های فنی مردمان و جوامع گذشته ارائه می‌دهند.
- ۹- نقاشی‌ها و اشیای کشف شده از غارها منبع ارزشمندی برای مطالعه و شناخت زندگی مردمان دوران پیش از تاریخ به شمار می‌روند.
- ۱۰- سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها و گوردخمه‌ها
- ۱۱- کشف و شناسایی، حفاری و استخراج و تنظیم اطلاعات
- ۱۲- شناسایی و کشف مکان‌ها و محوطه‌های باستانی و تاریخی
- ۱۳- باستان‌شناسان برای کشف آثار باستانی و تاریخی، علاوه بر رجوع به کتاب‌های تاریخی، سفرنامه‌ها و ... از ابزارها و فناوری‌های جدید و پیشرفته‌ای مانند پهپادها، رادارها، عکس‌های هوایی تصاویر ماهواره‌ای، روش‌های الکترومغناطیسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی که قابلیت زیادی در نقشه‌برداری، کشف و بازسازی دقیق محوطه‌ها و آثار باستانی دارند. (استفاده می‌کنند).
- ۱۴- قابلیت زیادی در نقشه‌برداری، کشف و بازسازی دقیق محوطه‌ها و آثار باستانی دارند.
- ۱۵- اغلب در نتیجه فعالیت‌های کشاورزی و عمرانی و یا بروز پدیده‌های طبیعی مانند سیل و زمین‌لرزه
- ۱۶- مردان نمکی زنجان و تمدن عظیم جیرفت در استان کرمان
- ۱۷- حفاری برای بیرون آوردن و نمایان کردن آثاری که در دل خاک قرار گرفته‌اند.
- ۱۸- زیرا ممکن است با کوچکترین اشتباه آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی در حال کاوش وارد شود.